

Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centras

Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius

El.p.: komitetas@lzta.lt; pasakos12@gmail.com; romualdas.povilaitis@gmail.com; .stoskus@yahoo.com

Tel.: 869996923; 869913084; 868843356; 8-52608939

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO TEISĖS IR TEISĖTVARKOS KOMITETUI

Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius, Lietuva

TEISĖS IR TEISĖTVARKOS KOMITETO NARIAMS:

Irenai Haase, komiteto pirmininkei, irena.haase@lrs.lt;

Agnei Širinskienei, agne.sirinskiene@lrs.lt;

Arvydui Anušauskui, arvydas.anusauskas@lrs.lt;

Aušrinei Armonaitei, ausrine.armonaite@lrs.lt;

Česlav Olševski, ceslav.olsevski@lrs.lt;

Juliui Sabatauskui, julius.sabatauskas@lrs.lt;

Viliui Semeškai, vilius.semeska@lrs.lt;

Algirdui Stončaičiui, algirdas.stoncaitis@lrs.lt;

Andriui Vyšniauskui, andrius.vysniauskas@lrs.lt

SIŪLYMAS

Dėl Seimo nutarimo projekto kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl išvados dėl Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo atitikties Konstitucijai papildymo

Vilnius

2023-09-21

Gerb. Teisės ir teisėtvarkos komiteto nariai,

2023-09-20 Seimo teisės ir teisėtvarkos komitete įvyko pagrindinis svarstymas nutarimo projekto dėl Seimo kreipimosi į Konstitucinį Teismą dėl išvados, ar Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (toliau Stambulo konvencijos) 3 straipsnio c ir d punktai, 4 straipsnio 3 dalis ir 14 straipsnis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Teisės ir teisėtvarkos komitete svarstant minimą Seimo nutarimo projektą, Žmogaus teisių koordinavimo centro atstovas, profesorius Saulius Arlauskas, pasiūlė papildyti Seimo nutarimo projekte nurodytus Konstitucijos straipsnius, kuriems Stambulo konvencija galimai prieštarauja, Konstitucijos 18 str. ir 38 str. 2 dalimi, kuriems konvencija taip pat galimai prieštarauja.

Teisės ir teisėtvarkos komiteto Pirmininkė Irenai Haase svarstymo metu išreiškė pageidavimą, kad Žmogaus teisių koordinavimo centras savo siūlymus pateiktų raštu kartu juos pagrįsdamas.

Žmogaus teisių koordinavimo centro siūlymams pagrįsti formuluojame tokius argumentus:

1. Nutarimo projekte, kurį Seimas 2023-07-04 aprobavo po pateikimo, yra suformuluotos tokios nuostatos
 - „*įvertinęs tai*, kad dalis Lietuvos visuomenės abejoja dėl būtinybės ratifikuoti Konvenciją ir mano, kad ją ratifikavus: būtų paneigta žmogaus prigimtis, prigimtinis orumas ir sukeltas pavojus visuomenės bendrajam gėriui, nes **Konstitucijos 18 straipsnis** įtvirtina nuostatą, kad žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės; žmogaus teisės, susijusios su jo lytimi, yra neatsiejamos nuo žmogaus prigimties; jos negali būti priklausomos nuo asmeninio pasirinkimo...“
 - „būtų eliminuojami skirtumai tarp vyro ir moters lyties, nes būtų įtvirtinta „lyties socialinio aspekto“ (ankstesniame oficialiajame Konvencijos vertime – „socialinės lyties“; Konvencijos 3 straipsnio c punktas) sąvoka, sukurianti teisinę prielaidą lytį laikyti tik socialiniu konstruktu. Konvencija turėtų pirmenybę prieš Lietuvos Respublikos nacionalinius įstatymus, todėl kiti nacionaliniai įstatymai ir teisės aktai, apibrėžiantys vyro ir moters lytį pagal jų biologinę prigimtį, nebektų reikšmės; taip būtų paneigta iš Konstitucijos 38 straipsnio pirmosios, **antrosios**, trečiosios ir penktosios dalių nuostatų kylanti konstitucinė šeimos samprata, pagal kurią šeimos nariais laikomi tik vyrai ir (arba) moterys, bet ne socialinė lytis“ (pataisytame projekte sakoma: „šeimos nariais laikomi tik vyrai ir (arba) moterys biologiniu, bet ne socialiniu aspektu“ – aut. pastaba)
2. Nors Seimo nutarimo projekte Konstitucijos 18 str. ir 38 str. 2 dalis, kuriems Stambulo konvencija galimai prieštarauja, yra, tačiau formuluojant kreipimosi į Konstitucinį Teismą dalyką, šios esminės Konstitucijos nuostatos nenurodomos. Nutarties projekte nurodoma: „*Kreiptis į Konstitucinį Teismą išvados, ar Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo: 3 straipsnio c ir d punktai, 4 straipsnio 3 dalis neprieštarauja Konstitucijos 14 straipsniui, 29 straipsniui, 38 straipsnio pirmajai, trečiajai, penktajai ir šeštajai dalims; 14 straipsnis neprieštarauja Konstitucijos 25 straipsnio pirmajai daliai, 26 straipsnio penktajai daliai, 38 straipsnio šeštajai daliai, 40 straipsnio trečiajai daliai ir 41 straipsnio pirmajai daliai*“.
3. Žmogaus teisių koordinavimo centras savo raštiškame kreipimesi 2023-09-19 į Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto narius su siūlymais (dėl šio kreipimosi komiteto nariai specialiai balsavo) akcentavo: „Šio siūlymo Seimo Teisės ir Teisėtvarkos komitetui iniciatoriai Teisės ir teisėtvarkos komiteto nariams norėtų akcentuoti tai, kad Stambulo konvencijos ratifikavimo šalininkai gali klaidingai aiškinti, jog pav. Stambulo konvencijos 3 str. c) punktas, apibrėždamas „gender“ sąvoką, neneigia binarinės biologinių lyčių diferenciacijos. Šioje Stambulo konvencijos nuostatoje aiškiai pasakyta, kad „lytis socialiniu aspektu (angl. gender)“, tai „socialiai sukonstruoti vaidmenys“, kuriuos bet kuri „visuomenė laiko būdingais vyrui ir moteriai“. Šioje normoje, apibūdinant žmonių socialiniu vaidmenis, aiškiai pasakoma, kad jie yra dirbtinai (visuomenės sutarimu) sukonstruoti ir todėl nėra jokių aliuzijų į jų lyčių biologinę skirtį. Tai vienas akcentas. Ir kitas akcentas yra tai, kad tokius pačius socialinius vaidmenis gali atlikti ir vyrai ir moterys. Tai, kad „gender“ arba socialinių vaidmenų konceptas, konvencijoje yra suprantamas, kaip atsietas nuo biologinės lyties, patvirtina pav. konvencijos 4 straipsnio 3 dalis, kuri įpareigoja konvenciją ratifikavusias valstybes užtikrinti, kad nebūtų diskriminacijos dėl biologinės lyties (angl.) sex), dėl „seksualinės orientacijos“ ir dėl „lyties identiteto socialiniu aspektu“ („gender identity“) Šioje konvencijos nuostatoje griežtai atskiriamos biologinė lytis ir lytis socialiniu aspektu, bei aiškiai suponuojama mintis, kad pav. vienos biologinės lyties šeimos narių socialiniai vaidmenys šeimoje (jų „gender“ identitetas) ir biologinė lytis konceptualiai yra nesusiję dalykai“.
4. Stambulo konvencijos 14 str. *inter alia* pasakyta, kad šalys privalo imtis būtinų žingsnių, kuriais mokymo medžiagoje būtų paliestos „vyrų ir moterų lygybės“ tema, taip „nestereotipinių lyties socialiniu aspektu (angl. gender) vaidmenų“ tema. Konvencijos tekste, beje, nėra apibrėžta, kuo esmingai pasižymi „stereotipiniai“ socialiniai vaidmenys. Tuo tarpu apie

„nestereotipinius“ vaidmenis pasako aukščiau paminėtas konvencijos 3 str. c. punktas. Nestereotipiniai socialiniai vaidmenys laikytini tokiais, kurie neturi jokių aliuzijų į lyčių biologinę skirtį.

5. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 18 str. ir 38 str. yra įtvirtintas tradicinis požiūris į žmogaus pagrindinių konstitucinių teisių prigimtinių pobūdį: „žmogaus teisės yra prigimtines“; valstybė globoja „motinystę ir tėvystę“. Motinystė ir tėvystė suprantami kaip biologinių moters ir vyro socialiniai vaidmenys.
6. Seimo nutarimo projekto tekste aukščiau paminėta nuostata, kad „žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtines; žmogaus teisės, susijusios su jo lytimi, yra neatsiejamos nuo žmogaus prigimties“ ir pilnai dera su Jungtinių Tautų Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 1 straipsnyje skelbiama, kad „Visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis“. Iš šios politinės nuostatos vienareikšmiškai seka, kad žmogaus teisės nėra politinio konstravimo objektas. Žmonės savo pamatines teises įgyja savo gimimo (fizinės egzistencijos pradžios) faktu. Žmonės gimsta biologiškai arba vyrais arba moterimis. Iš jų biologinės prigimties seka ir socialinių vaidmenų pobūdis. Jokiais socialiniais eksperimentais neįmanoma pakeisti moters socialinės misijos išnešioti naują gyvybę. Žmonių biologinė skirtis „būti vyru“ ar „būti moterimi“ visiškai patvirtinta moksliniais genetiniais tyrinėjimais. Tokiu būdu Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 str. 2 dalyje įtvirtintas socialinių „tėvystės“ ir „motinystės“ vaidmenų binarinis pobūdis pilnai dera tiek su mokslo tiesomis, tiek ir su politine „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“.

Atsižvelgiant į aukščiau paminėtus argumentus Seimo nutarimo projekto dalyke siūlome nurodyti Konstitucijos 18 str. ir 38 str. 2 dalį. Kreipimosi į Konstitucinį teismą dalyką siūlome suformuluoti tokius būdu:

1 straipsnis.

Kreiptis į Konstitucinį Teismą išvados, ar Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo:

– 3 straipsnio c ir d punktai, 4 straipsnio 3 dalis neprieštarauja Konstitucijos 14 straipsniui, **18 straipsniui**, 29 straipsniui, 38 straipsnio pirmajai, **antrai**, trečiajai, penktajai ir šeštajai dalims;

– 14 straipsnis neprieštarauja Konstitucijos 25 straipsnio pirmajai daliai, 26 straipsnio penktajai daliai, 38 straipsnio šeštajai daliai, 40 straipsnio trečiajai daliai ir 41 straipsnio pirmajai daliai.

Žmogaus teisių koordinavimo centro vardu:

Vytautas Budnikas

